

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av museilagen

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås det att det till museilagen fogas en ny paragraf, där det föreskrivs om förutsättningarna för att se ett museum till riksomfattande specialmuseum. Undervisnings- och kulturministeriet ska på ansökan till riksomfattande specialmuseum kunna utse ett museum som representerar ett nationellt sett betydande verksamhetsområde och som behövs med tanke på verksamhetsområdet. Museet ska dessutom ha en natio-

nellt sett betydande samling inom sitt verksamhetsområde och ha förutsättningar att klara av uppgifterna för ett riksomfattande specialmuseum.

De nuvarande riksomfattande specialmuseerna ska senast den 31 december 2018 visa att de uppfyller förutsättningarna för att vara riksomfattande specialmuseum.

Lagen avses träda i kraft den 1 mars 2015.

MOTIVERING

1 Nuläge

Ett riksomfattande specialmuseum som avses i museilagen (729/1992) är ett museum som sköts professionellt och som får förhöjd statsandel, och vars verksamhetsområde är samhällsligt och kulturellt sett betydande. För närvarande finns det 16 sådana museer. Till dem hör bl.a. Designmuseet (Helsingfors), samemuseet Siida (Enare), Finlands idrottsmuseum (Helsingfors), Tekniska museet (Helsingfors), Lusto - Finlands skogsmuseum (Nyslott) och Arbetarmuseet Werstas (Tammerfors). De riksomfattande specialmuseerna drivs huvudsakligen av stiftelser.

Bestämmelser om finansieringen av specialmuseerna och om deras uppgifter finns i museilagen och i statsrådets förordning om museer (1192/2005).

Enligt 3 § i museilagen utser undervisnings- och kulturministeriet ett museum till riksomfattande specialmuseum. Enligt 4 § i statsrådets förordning om museer är de riksomfattande museernas uppgift att 1) främja specialmuseiverksamheten inom sitt specialområde, 2) sörja för samarbetet mellan museer som företräder samma specialområde samt tillgången på information som hänförs sig till museisamlingarna inom specialområdet, 3) ge sakkunnighjälp i frågor som hänförs sig till verksamhetsområdet, 4) utföra andra uppgifter som undervisnings- och kulturministeriet har ålagt museet. Enligt 5 § i statsrådets förordning kan undervisnings- och kulturministeriet efter att ha hört huvudmannen för ett museum av grundad anledning återkalla museets uppgift att vara riksomfattande specialmuseum.

Museerna beviljas statsandel för driftkostnaderna för museiverksamheten med stöd av lagen om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet (1705/2009), nedan finansieringslagen. Den statsandel som beviljas riksomfattande specialmuseer är på grund av de riksomfattande uppgifterna tio procentenheter högre än vad som i finansieringslagen föreskrivs om finansieringen av museer. En förutsättning för den förhöjda statsandelen är enligt 2 § i statsrådets förordning om museer, att ett riksomfattande specialmuseum har en

plan för de prioriteringar och mål för den riksomfattande verksamheten som museerna vart fjärde år förhandlar om med Museiverket.

Vid de riksomfattande specialmuseerna arbetar ca 200 fast anställda, museernas omsättning är ca 24 miljoner euro och den statliga finansieringen täcker i genomsnitt ca 54 procent av utgifterna. År 2013 var det sammanlagda antalet besökare vid de riksomfattande museerna 620 000 personer och sammanlagt öppnades det ca 140 nya utställningar. Till museernas samlingar hör ca 773 000 föremål och verk samt ca sex miljoner fotografier.

Undervisnings- och kulturministeriet utnämner ett museum till riksomfattande specialmuseum på ansökan. Museerna har utnämnts på basis av ansökan och de handlingar och utredningar som fogats till den. Ministeriet har begärt Museiverkets utlåtande om ansökan. När man utnämnt specialmuseer har man huvudsakligen följt den indelning i verksamhetsområden som undervisningsministeriets arbetsgrupp för specialmuseer utarbetade 1985.

2 Föreslagna ändringar

I den gällande lagstiftningen om museer och museiverksamhet finns det inga bestämmelser om förutsättningarna för att bli utnämnd till riksomfattande specialmuseum. I dagens läge har man när man utnämnt riksomfattande specialmuseer huvudsakligen baserat sig på den indelning i verksamhetsområden som fastslogs 1985, men samhället och museiverksamheten har ändrats betydligt sedan dess. Således är det ändamålsenligt att i museilagen ta in en bestämmelse om enhetliga och uppdaterade kriterier för utnämning till riksomfattande specialmuseum.

I propositionen föreslås det att till museilagen fogas en ny 3 a §, i vilken det föreskrivs om förutsättningarna för utnämning till riksomfattande specialmuseum. Undervisnings- och kulturministeriet kan på ansökan utse ett museum till riksomfattande specialmuseum om museet uppfyller alla fyra förutsättningar.

Den första förutsättningen är att museet representerar ett verksamhetsområde som är nationellt sett betydande. Verksamhetsområdet ska vara tillräckligt omfattande, men det får inte överlappa andra museers verksamhetsområden. Verksamhetsområdet ska även vara samhälleligt betydelsefullt och museet ska sträva efter en unik verksamhet.

Den andra förutsättningen är att museet ska vara nödvändigt med tanke på verksamhetsområdet. Med nödvändighet avses att museet har riksomfattande sakkunskap inom sitt verksamhetsområde. Museets ska fungera i aktivt samarbete med museifältet och intressentgrupperna inom sitt verksamhetsområde, och det ska finnas uppenbar efterfrågan på museets tjänster samt besökare. Vid bedömningen av nödvändigheten ska man beakta det att museets verksamhet är riksomfattande, samarbete och intressentgrupper, publikarbete och expertis.

Den tredje förutsättningen är att museet har en nationellt sett betydande samling inom sitt verksamhetsområde. Samlingen ska kunna beskrivas som nationalsamlingen inom museets verksamhetsområde. Museet samlar ska innehålla rikligt med sådant material som är oersättligt värdefullt med tanke på det finländska kulturarvet och som andra museer inte har. Samlingarna ska till tema, ålder och omfattning vara historiskt och kulturpolitiskt betydande. Samlingsarbetet ska vara planmässigt och syfta på att koordinera det egna områdets samlingsverksamhet och lagringsansvar.

Slutligen förutsätts det av museet att det har förutsättningar att sköta de uppgifter som föreskrivs i 4 § i statsrådets förordning om museer. Skötseln av uppgifterna underlättas bland annat av att museets utrymmen och personalresurser är tillräckliga för utförandet av dem. Vid bedömningen av tillräckligheten beaktas bland annat omfattningen av museets verksamhetsområde, samling och intressentgrupper.

Om museet efter det att det utnämns till riksomfattande specialmuseum inte längre uppfyller någon av förutsättningarna för utnämningen eller inte utför de uppgifter som föreskrivits för museet, kan undervisnings- och kulturministeriet återkalla utnämningen. Före återkallandet ska ministeriet höra det

riksomfattande specialmuseets huvudman. Vid hörandet ska bland annat orsakerna till att förutsättningarna förändrats beaktas, samt det, hur länge förändringen har pågått.

De nuvarande riksomfattande specialmuseerna ska senast den 31 december 2018 visa att de uppfyller ovan nämnda förutsättningar. Undervisnings- och kulturministeriet avser lämna instruktioner för förfarandet under år 2015.

3 Propositionens konsekvenser

Propositionen har inga konsekvenser för statsfinanserna.

Propositionen klarlägger och stärker de riksomfattande specialmuseernas ställning som sakkunnig- och ansvarsorganisationer inom sitt eget verksamhetsområde. Propositionen klarlägger även praxis i anknytning till utnämningen till riksomfattande specialmuseer.

Propositionen ökar något det administrativa arbetet vid undervisnings- och kulturministeriet då de nuvarande riksomfattande specialmuseerna ska senast den 31 december 2018 visa att de uppfyller de förutsättningar som föreskrivs enligt propositionen. Om ett nuvarande riksomfattande specialmuseum inte uppfyller förutsättningarna, ska undervisnings- och kulturministeriet återkalla utnämningen till riksomfattande specialmuseum.

4 Beredningen av propositionen

Undervisnings- och kulturministeriet tillsatte den 22 augusti 2011 en utredningsman med uppgift att bedöma hur systemet med riksomfattande specialmuseer fungerar och hurdana är dess utvecklingsbehov (De riksomfattande specialmuseerna; Utredning av nationella systemet för specialmuseer, nuläge och framtid. Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2012:27). I utredningsmannens rapport ingick ett förslag om en helhet bestående av tio kriterier som kan användas för bedömning av de nuvarande riksomfattande specialmuseerna och av nya sökande. De främsta kriterierna är att bedöma verksamhetsområdets och samlingsansvarets betydelse. Utöver detta granskas museets förutsättningar att sköta uppdraget med beak-

tande av att verksamheten är riksomfattande, de ekonomiska förutsättningarna, samarbete och intressentgrupper, sakkunnighet, publikarbete samt verksamhetens kvalitet och det att den är unik.

Utlåtanden om utredningsmannens rapport begärdes av trafik- och kommunikationsministeriet, jord- och skogsbruksministeriet, Museiverket, Statens konstmuseum, Finlands Kommunförbund rf, Finlands museiförbund, de riksomfattande specialmuseerna och av de städer och kommuner där museerna är belägna. Dessutom sändes rapporten för kännedom och för eventuella kommentarer till andra aktörer som nämns i utredningsmannens rapport.

Sammanlagt 39 begärda utlåtanden lämnades till undervisnings- och kulturministeriet. I utlåtandena understöddes utredningsmannens förslag om fastställande av kriterier för utnämning till riksomfattande specialmuseum.

Propositionen har beretts vid undervisnings- och kulturministeriet. Utredningsmannens synpunkter har använts som utgångspunkt för beredningen.

På Museiverkets diskussionsdagar våren 2014 diskuterade man med de riksomfattande specialmuseerna om att till museilagen foga bestämmelser om förutsättningarna för utnämning till riksomfattande specialmuseum. Ärendet har också tagits upp hösten 2014 i de förhandlingar som avses i 2 § i statsrådets förordning om museer.

Ett diskussionstillfälle om propositionen ordnades den 19 november 2014 på under-

visnings- och kulturministeriet. Till diskussionstillfället bjöds in alla riksomfattande specialmuseer, Museiverket, Finlands Kommunförbund rf, Finlands museiförbund och Museoalan ammattiliitto - Museifackförbundet - MAL ry. Av de inbjudna aktörerna begärdes skriftliga utlåtanden, av vilka undervisnings- och kulturministeriet gjort ett sammandrag.

I de ståndpunkter och utlåtanden som kommit in understöddes propositionen och den ansågs vara nödvändig och ändamålsenlig. Propositionen ansågs skapa klarhet i nuläget och behandla de riksomfattande specialmuseerna opartiskt. I propositionens motiveringar föreslogs vissa preciseringar som man försökt beakta i propositionen.

5 Ikraftträdande

Lagen föreslås träda i kraft den 1 mars 2015.

Enligt andra momentet i ikraftträdandebestämmelsen ska de nuvarande riksomfattande specialmuseerna senast den 31 december 2018 med skriftliga handlingar visa undervisnings- och kulturministeriet att de uppfyller de förutsättningar som krävs för utnämning till riksomfattande specialmuseum. Om ett museum inte fyller förutsättningarna kan undervisnings- och kulturministeriet återkalla utnämningen.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs riksdagen följande lagförslag:

Lagförslag

Lag

om ändring av museilagen

I enlighet med riksdagens beslut
fögas till museilagen (729/1992) en ny 3 a § som följer:

3 a §

Till riksomfattande specialmuseum kan undervisnings- och kulturministeriet på ansökan utse ett museum

1) som representerar ett nationellt sett betydande verksamhetsområde,

2) som behöver med tanke på verksamhetsområdet,

3) som har en nationellt sett betydande samling inom sitt verksamhetsområde och

4) som har förutsättningar att sköta de uppgifter som riksomfattande specialmuseer har enligt bestämmelser som utfärdats med stöd av denna lag.

Undervisnings- och kulturministeriet kan efter att ha hört huvudmannen för ett museum återkalla ställningen som riksomfattande specialmuseum, om museet inte längre uppfyller förutsättningarna i 1 mom. eller om museet inte utför de uppgifter som föreskrivits med stöd av denna lag.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Ett museum som vid ikraftträdandet av denna lag är utsett till riksomfattande specialmuseum ska senast den 31 december 2018 visa undervisnings- och kulturministeriet att museet uppfyller förutsättningarna i 3 a §.

Helsingfors den 4 december 2014

Statsminister

ALEXANDER STUBB

Undervisnings- och kommunikationsminister *Krista Kiuru*